

Mossen i kvarteren Kärret och Oxen

efter anteckningar gjorda av Walter Göransson år 1962

Kungsgatan söderut. Närmast till vänster kvarteret Oxen och efter Stora Håjumsgatan bostadsföreningshuset Fridhem (stod klart 1906) i kvarteret Kärret/Gropen/Fridhem. Till höger kvarteret Fågeln och mittemot Fridhem kvarteret Fisken med bostadsföreningshuset Myran (stod klart 1903). Bilden som är odaterad kommer från Innovatums bildarkiv.

Trollhättan i maj 2018
Annika Hjortkap

Inte utan fog gav man namnet Kärret (numera Fridhem) åt en del av mossen som sträckte sig från Hörngatan nästan fram till Lilla Håjumsgatan. Svårare är det att gissa varav namnet Oxen kommit. Namnet Maden skulle ha passat bättre. Båda kvarteren var ungefär lika sanka, ty mossen var nästan likadan mellan de båda namngivna gatorna. Alltnog, kvarteren Kärret och Oxen rymde vid mitten av 1800-talet en mosse av cirka 220 meters längd och 100 meters bredd enligt Ostermans karta 1864-1865. Denna mosse utökades under 1800-talets senaste del, möjligen mellan 1874 och 1883. Härom kan gamla kanalbolagets handlingar ge besked. Vid 1890-talets gång var den erhållna, då ganska torrlagda marken upplåten till potatisodling och denna odling pågick in på 1930-talet, ty det var före då och under 1940-talet, som speciellt kvarteret Oxen kringbyggdes helt med moderna hus. Tidigare var de båda nämnda kvarteren bebyggda med äldre trähus utmed västra och norra sidorna av Oxen och med ett större stenhus i västra delen av Kärret, som också hade och ännu 1962 hade ett gammalt trähus kvar i sydvästra hörnet. I kvarteret Kärret tillkom bomullsväveriets byggnader i sydöstra hörnet troligen under 1920-talet. (Enligt Bengt Lindström startade verksamheten år 1920 och annonser i Tidningen Trollhättan bekräftar detta.)

Gammal bebyggelse i kvarteret Oxen i mars 1939. Bilden kommer Walter Göranssons bildsamling som finns i Innovatums bildarkiv.

Beträffande marken i kvarteren Oxen och Kärret har i annat sammanhang påpekats att de underliggande mosslagren innehåller lämningar som – om de undersöks – troligtvis skulle kunna ge oss en intressant bild av Trollhättans geologiska historia under tidig postglacial tid och kanske rent av under något tidigare skede. Saken hade av Walter Göransson flera gånger påpekats under 1950-talet. Han hade själv vid närvaro under en grundgrävning i sydöstra hörnet av dåvarande Oxen 2 något år efter sekelskiftet sett en del märkliga ler-, grus- och växtlämningar på mossens botten närmast urberget. Mossen torde ha vara djupast i mitten eller mot södra delen, ty vid grundgrävning för ett par hus där under 1930-talet hade man mycket svårt att nå till fast botten. Som ett bevis på hur sankt det var i kvarteret Kärret må följande nämnas. Trots utdikningar i Oxen-Kärret var även under de varmaste somrar sydligaste hörnet i Kärret mycket vattensjukt intill skogsranden. Marken bestod av fet svart mylla, beväxt med låg örtvegetation. Här trivdes kärrviolen utmärkt.

– Sedan verkar det saknas en sida av Walter Göranssons berättelse –

Den här aktuella mossmarken i Kärret-Oxen avvattnades enligt von Schoultz karta från 1700-talet genom den sträcka av sumpmark, som i stort sett följde Drottninggatans nuvarande sträckning och i kvarteren parallellt med denna upp till Drottningtorget och vidare i den blivande Kungsgatans sträckning upp till järnvägsområdet något väster om nuvarande Kungsporten och vidare till Hjulksvarnsbäcken och älven vid Hjulksvarn. Efter utdikning på 1880-talet och bebyggande av tomterna på den aktuella sträckan fanns länge ett större dike från Kärret-Oxen-mossen över västra kanten av Oxen 1 genom kvarteret Eken 7, 8 och 1 till Pilen 8 och 9, vidare i nuvarande gatan förbi Pilen 10 och 1 samt Gullön 7, genom Gullön 8 och 1-2 samt Toppön 6, 7, 8 och 2 till Drottningtorget. Walter Göransson mindes mycket väl hur i den blivande Lilla Håjumsgatan vid östra änden mellan Oxen 1 och 2 hade över diket lagts

en stor plan stenhäll så bred att en smal hästkärra med svårighet kunde köra över det stora och nära två meter djupa diket. Över blivande torget och från detta gick också ett stort dike ungefär i gränsen mellan kvarteret Tor 5 och 6, vidare genom Tor 2 till kvarteret Oden, där det övertvårade den blivande skoltomten. Vattnet gick sedan via kvarteret Frej ut i Kungsgatans sträckning samt troligen snett över Ceres samt över Pallas, Fingal och Angantyr och slutligen till Hjulksvarnsbäcken så som man kan utläsa det av 1700-talskartorna.

Man kunde ännu 1962 på några små ytor se den nära nog ursprungliga marknivån i här angivna stråk, nämligen i kvarteren Kärret, Pilen, Toppön och Pallas.

Det är tänkbart att man före 1870 sökt bli av med en del vatten från kvarteret Kärret genom ett ännu 1910-1920 synligt grunt dike, som gick snett över norra hörnet på tomten där Oscarskolan blev byggd. Diket ledde ned till Strömgatan, som för övrigt hade ett flöde för dagvattnet från sänkan mellan de omkringliggande kvarteren. Strömgatan är den lägst liggande tvärgatan söder om Trollgatan, vilken gata torde ha varit en av vattendelarna i Kungsgatestråket. Även nära Stora Håjumsgatan var en vattendelare.

I den mån tomtnummer förekommer härför sig dess till den tomtkarta som gällde omkring 1900-1910.

Gården i kvarteret Oxen i september 1950 med det som Walter Göransson då ansåg vara ny och gammal bebyggelse. Bilden kommer Walter Göranssons bildsamling som finns i Innovatums bildarkiv.

Kungsgatan norrut. Närmast till vänster Myran i kvarteret Fisken och på andra sidan Kungsgatan kvarteret Kärret/Gropen/Fridhem. Bilden som är daterad till år 1920 kommer från Innovatums bildarkiv.

